

**BUXORO
AGRO KLASTER**

**QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN
KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH:
TAJRIBALAR, NATIJALAR VA
INNOVATSION YONDASHUVLAR**

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

2021 yil 30 noyabr

Buxoro – 2021

Аминов Ф.Б. ПУТИ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРОВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ	116
Файзиёва Ширин Шодмоновна, Маматов Абдувайт Олимжон ўғли, Ибрагимов Иброҳим Ҳамро ўғли. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	117
Гиязова Нозима Баязовна. ЎЗБЕКИСТОН ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИДА КЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ	121
Хужамуродова Сурайё Ибрагимовна. ПАРРАНДАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШНИНГ АХБОРОТ ТАЪМИНОТИ	123
Saidova Feruza Kamolovna, Buranov Daler. BUXORO VILOYATIDA TURISTIK KLASTERLARNI TASHKIL ETISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	124
I.G.Djabborov. MAMLAKAT ERKIN IQTISODIY HUDUDLARI KESIMIDA TURISTIK ZONALARNI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI	130
Собир Хасанов. МЕВА-САБЗАВОТЧИЛИК ТАРМОҒИ РИВОЖИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	136

III ШЎЪБА. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМА СУБЪЕКТЛАРИ ЎРТАСИДА КООПЕРАТСИЯГА АСОСЛАНГАН ЛОГИСТИКА ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

А.Кучаров. ҚАЙТА ИШЛАШ БОЖХОНА РЕЖИМИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТОВАРЛАРИНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ ТАЛАБЛАРИНИ СОДДАЛАШТИРИШ	139
Садуллаев Аминбой, Ваисов Дилшод, Мадраимов Ҳабибулла. ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА МИНТАҚА ЧОРВАЧИЛИГИДА КИЧИК БИЗНЕСНИНГ РИВОЖЛАНИШ МУАММОЛАРИ	141
Hodjajev Anvar Rasulovich, Amonov Mirzohid To'ymurodovich. QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144
И. Х. Собиров, Б.Асқаров. АРХИТЕКТУРА ВА ҚУРИЛИШ СОҲАСИНИ ИННАВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ	145
Xushvaqтова Zarnigor Anvar qizi. AHOLINING UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	147
Нарзиев Мирфайз Махмуджонович. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИ КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ	150
Saidova Feruza Kamolovna. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHIT: MUAMMO VA YECHIMLAR	152
Dilmonov Qudrat Baxtiyorovich. ISH BILAN BANDLIK XIZMATI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	156
Rajabova M.A. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH YO'LLARI VA SAMARADORLIGINI VAHOLASH	162
Tolipov Muhammadali Ulug'bekovich. ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA RAQAMLI MARKETINGNING NAZARIY ASOSLARI VA XUSUSIYATLARI	165
N.Ravshanova. AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	172
Г.С.Нарзуллаева, Г.Х.Ибрагимова. АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТДОШЛИГИНИ ОШИРИШ УСУЛЛАРИ	175
Алимова Муниса Юлчиевна, Равшанов Хуршид Холиқбердиевич. МЕВА-САБЗАВОТ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА СОТИШ СОҲАСИДА МУЛКЧИЛИК ВА БОШҚАРУВ ШАКЛЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	177
Жўраева Зилола Туробовна. ЎЗБЕКИСТОНДА АГРОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЯНГИ НОРМАТИВ- ҲУҚУҚИЙ ИМКОНИАТЛАРИ	180
Rajabova M. A., G'afurov Ro'zijon Hakim o'g'li. MAMLAKATIMIZDA MEHNAT RESURLARI VA MEHNAT SALONIYATI KO'RSATKICHLARINI VAHOLASH SAMARADORLIGI	182

ommalashtirish va kasb malakalarini baholash, kasbga tayyorlash hamda jahon mehnat bozoriga malakali, **professional standartlarni** olgan raqobatbardosh ishchi kuchini eksport qilish imkoniyatini va tashqi mehnat migratsiyasidan keladigan **Rossiyadan tushumni ikki baravardan ko'proq** bo'lishi (10 mlrd. AQSh dollari) imkonini beradi.¹ Inson resurslarining mamlakat ichida samarali mehnat mobilligini ta'minlash aholini ish bilan bandligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda mamlakatimizda viloyatlararo ichki mehnat migratsiyasining ko'lami iqtisodiy faol aholining **14,1 foizini** 2 mln. kishi, (viloyat ichida esa **6,6 foizini** (969 ming kishini) tashkil etib, ularni rasmiy bandligi, ijtimoiy himoyasini ta'minlash va qo'llab-quvvatlashning tashkiliy- ma'muriy mexanizmlarini yaratishni talab qiladi.

Aholining munosib va rasmiy ish bilan bandligini ta'minlash maqsadida "O'zbekiston Respublikasining 2021-2030 yillarda aholi bandligiga ko'maklashish strategiyasi" ishlab chiqildi. Ushbu strategiyani amalga oshirish natijasida erishiladigan maqsadli ko'rsatkich va indikatorlar 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalar samarali va munosib ish bilan bandlikni oshirish asosida barqaror va umumqamrovli iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi. Mehnatga layoqatli aholi sonining jadal o'sib borishi yaqin istiqbolida mehnat bozorida ishchi kuchi taklifining keskin o'sishini va aholi bandligini ta'minlash masalasi mamlakat oldida turgan eng dolzarb muammoga aylantiradi.

Respublikamizda 2020 yilda ish bilan band aholi soni 13,2 mln. kishini va shundan iqtisodiyotning rasmiy sektorida 5,7 million kishi (43,3%) tashkil qilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, respublikada 2030 yilga kelib, aholi soni 2020 yilga nisbatan 20,7% yoki 7017,9 ming kishiga, mehnat resurslari 21,9% yoki 4192,1 ming kishiga, ish bilan band aholi 16% yoki 2125,5 kishiga oshishi va norasmiy mehnat bilan bandlar ulushi 20%ga tushishi kutilmoqda. Bu ko'rsatkichlar istiqbollashtirish davrida band aholining yiliga o'rtacha 1,15%dan oshishi va keng qamrovli kompleks tadbirlarni amalga oshirish natijasida norasmiy mehnat bilan bandlar sonining yiliga o'rtacha 5%ga kamayishi natijasida ro'y beradi.²

АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТДОШЛИГИНИ ОШИРИШ УСУЛЛАРИ

Г.С.Нарзуллаева

Бухоро давлат университети
Иқтисодиёт кафедраси ўқитувчиси

Г.Х.Ибрагимова

Тошкент давлат иқтисодиёт университети профессори

Ўзбекистоннинг транспорт хизматлари бозорида автомобиль транспорти тизими етакчи мавқега эга бўлиб, унинг ривожланиши нафақат ягона транспорт тизими, балки мамлакатнинг иқтисодий тараққиёт даражасини кўтаришда ҳам истикболли йўналишлардан бири ҳисобланади.

Транспортнинг ушбу тури зиммасига умумий ташилаётган юкларнинг 90 фоиздан, йўловчиларнинг 97 фоиздан кўпроғи тўғри келади.

Бугунги кунда тармоқ корхоналарида замонавий ҳаракат воситалари билан етарли даражада таъминланмаганлик ҳамда улардан фойдаланиш унумдорлигининг пастлиги соҳанинг рақобатдошлигига салбий таъсир этибгина қолмай, хизмат кўрсатиш таннархи ва баҳосининг ошишига ҳамда иқтисодиётда яратилаётган маҳсулот ва хизматлар таннархида транспорт ташкил этувчисининг юқори бўлиб қолишига ҳам олиб келмоқда[3].

Шунинг учун, ташиш ҳажмларини ошириш, истеъмолчиларни юк ва йўловчи ташишга бўлган эҳтиёжларини кафолатли қондириш билан бирга, миллий автотранспорт

¹ <https://mehnat.uz/oz/pages/worldskills-uzbekistan>

² <https://www.gazeta.uz/oz/2020/08/03/ishsizlik/>

операторлари фаолияти иқтисодий самарадорлигини таъминлаш бугунги кунда нинг энг долзарб вазибаларидан бири ҳисобланади.

Транспорт хизматлари кўрсатиш бозоридаги рақобат шароити унда иштирок этувчи операторлар фаолиятини самарали ташкил этиш ва бошқаришнинг услубий асос ва воситалари, уларнинг амалий эҳтиёжларини тўлиқ қондирувчи самарали бошқарув қарорлари, иқтисодий механизмларини излаш, ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этишни талаб этади[1,2].

Автомобиль транспорти корхонасининг рақобат устунлиги мижозлар томонидан кўрсатилаётган транспорт хизматларига қўйиладиган сифат ва ташиш баҳосининг оқилона нисбати билан таъминланади. Шуни алоҳида қайд этиш керакки, транспорт хизматларинининг баҳоси ташиш харажатларини қоплаш билан бирга автомобиль транспорти корхонасига даромад олиб келиши, хизмат кўрсатиш сифатининг ўзгарувчан бозор талабларига мослашувчанлигини таъминлаши лозим.

Йирик автомобил транспорти корхоналари сонининг камайиб, хусусий транспорт операторлари фаолияти кенгайиб бораётган шароитда автомобиль транспорти хизматларини кўрсатувчи операторлардан самарали техник, технологик ва иқтисодий кўрсаткичларга эга бўлиши талаб этилади. Эндиликда нафақат замонавий техник-технологик воситаларга эга бўлиш, балки улардан самарали фойдалана олаётган автотранспорт корхоналаригина рақобат шароитида яшовчанлик қобилятига эга бўлишлари мумкин.

Ушбу тадқиқот мазмунидан келиб чиқиб, автомобил транспорти хизматлари рақобатдошлигини ошириш усулларини тизимлаштиришга бўлган ёндашув амалга оширилди.

Илмий адабиётлардаги шарҳлар ва муаммоларнинг таҳлили натижасида рақобатдошликни оширишнинг уч асосий йўналишдаги усулларини эътироф этиш мумкин:

1. Базовий;
2. Инвестицион;
3. Инновацион усуллар.

Базавий усулда корхонанинг мавжуд рақобат устунликлари ҳисобига ташишни ривожлантириш динамикаси сақлаб қолиниб, ҳар бир корхона бўлимлари ташиш хизматидан нисбатан алоҳида фаолият юритиши билан таснифланади.

Инвестицион усул қисман фаол усул ҳисобланиб, автотранспорт корхоналарининг рақобат устунликларидан ташқари янги бошқарув услуб ва усулларини қўллаган ҳолда инвестицияларни жалб қилиш ҳамда ҳаракатдаги таркиб техник характеристикаларини модернизациялаш ёки қисман ўзгартириш орқали рақобатдошликни ошириш таъминланади.

Инновацион усул энг фаол усул ҳисобланиб, унда замонавий фан тараққиёти воситалари, электрон ва ахборот технологиялари янгиликларидан юқори даражада фойдаланиш, инвестицион жозибадорликни ошириш ҳамда жаҳоннинг илғор ташиш усуллари ва воситаларидан фойдаланиш орқали транспорт хизматлари рақобатдошлигини оширишга эришилади. Рақобат кураши шиддатли тус олаётган ҳозирги шароитда инновация корхона хўжалик фаолиятининг асосий элементи ва ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланади ҳамда унинг ривожланишини таъминлайди. Инновацион фаолиятни оқилона бошқариш ва моддий-ресурслар базасидан самарали фойдаланиш билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиш самарали ташкилий-иқтисодий механизмлардан фойдаланишни талаб этади. Бунда янгиликларни излашни рағбатлантириш ва уни ўзлаштириш учун шароит яратиш муҳим аҳамият касб этади.

Фикримизча, иқтисодий самарадордик ва рақобатошликка эришиш учун кўриб ўтилган усуллар билан биргаликда, хизмат кўрсатишнинг юқори сифати ҳамда нарҳсиз рақобат услулларини самарали қўллаш механизмларини ҳам тадқиқ этиш талаб этилиб,

унда автотранспорт корхонаси учун тўғридан-тўғри рақобат, новаторлик позицияси ва рақобат курашининг юқори интенсивлиги инобатга олиниши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. МинькоЭ.В. Качество и конкурентоспособность / Э.В. Минько, М.А. Кричевский. – СПб. : Питер, 2004. – 268 с.
2. Мазилкина Е.И., Паничкина Г.Г. Управление конкурентоспособностью/Учебное пособие. – М.: Омега-Л, 2009, 328 с.
3. Қодиров Т.У. Автомобиль транспорти рақобатдошлиги: ташкилий-иқтисодий механизмлар. Монография. – Т.: “Янги аср авлоди”, 2013. 256 б.

МЕВА-САБЗАВОТ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА СОТИШ СОҲАСИДА МУЛКЧИЛИК ВА БОШҚАРУВ ШАКЛЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Алимова Муниса Юлчиевна,
“Инновацион иқтисодиёт” кафедраси ассистенти, ҚамИИ
Равшанов Хуршид Холиқбердиевич,
“Иқтисодиёт” факультети 2-босқич магистранти

Ўзбекистон Республикасида етиштирилган мева, сабзавот ва узум маҳсулотларнинг сифати, истеъмол қиймати узок йиллар давомида хорижий мамлакатлар бозорларида жуда кадрланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев Олий Мажлисга Мурожаатномасида таъкидлаганидек, “мева-сабзавотчилик, ғаллачилик ва чорвачиликда ҳам 500 га яқин кластер ва кооперациялар фаолияти йўлга қўйилди. Бунинг натижасида, пандемиянинг салбий таъсирига қарамасдан, 1 миллиард долларлик мева-сабзавот экспорт қилинди”.¹

МДХ ичида Ўзбекистон боғдорчилик, сабзавотчилик, полизчилик ва узумчилик ҳамда улардан қайта ишланган товарларни тайёрлаш бўйича юқори ўринларни эгаллайди. Ишлаб чиқарилган маҳсулотларни ярмиси Ўзбекистон аҳолисини истеъмол талабани қоплайди, қолган катта миқдордаги маҳсулотлар республикамиздан ташқарига экспорт қилинади, ҳамда, уларнинг бир қисми консерва саноати орқали қурилади, турли ассортиментдаги сабзавот консервалари, болалар таомлари, вино, ароқ ва коньяк маҳсулотлари ҳамда захирада сақлаш учун йўналтирилади.

Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида боғдорчилик, сабзавотчилик, полизчилик ва узум етиштиришни янада ривожлантириш, товар ишлаб чиқаришни интенсификациялаш, экспорт потенциалини кенгайтириш билан бир қаторда импорт ўрнини босувчи товарлар ишлаб чиқарилишини амалга оширилади. Мамлакатимизда ташқи бозорларга харидоргир ва рақобатбардош бўлган ҳўл ва қайта ишланган мева-сабзавот маҳсулотларини экспорт қилиш, унинг ҳажмини ва экспорт географиясини кенгайтириш бугунги кунда долзарб масала бўлиб қолмоқда. 2021 йилнинг январь-март ойларида Ўзбекистондан қиймати 133,8 млн.АҚШ долларига тенг бўлган 218,0 минг тонна мева ва сабзавотлар экспорт қилинган. Уч ойлик экспорт қийматида мева ва резаворлар 28,8 минг тонна, қурилган мева ва резаворлар 18,8 минг тонна, сабзавотлар 163,7 минг тонна, қалампир 4,3 минг тонна, узум 2 минг тонна, майиз 11,6 минг тонна, ерёнғоқ 7,3 минг тонна, тарвуз-қовун 309,8 тоннани ташкил этади.² Мамлакатимизнинг экспорт салоҳиятидан янада тўлиқ ва самарали фойдаланиш, жаҳон бозорларини маркетинг жиҳатдан чуқур тадқиқ қилиш асосида ташқи бозорларда харидоргир бўлган рақобатдош янги ва қайта ишланган мева-сабзавот маҳсулотларини экспортга етказиб бериш ҳажмлари ва турларини кўпайтириш,

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 14 мартдаги Мева-сабзавотчилик соҳасида қишлоқ хўжалиги кооперациясини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4239-сонли Қарори.

² <https://ufia.uz/archives/date/2021/04>